

A költő hagyatékában (MTA Könyvtárának Kézirattára) található leveket közreadja: Hafner Zoltán. A francia nyelvű leveleket Bende József fordította. (A levek végén szereplő rövidítések: K = Kézirat, B. n. = Boríték nélkül; ezt követően a hagyatéki jelzetszám olvasható.) Kötetben megjelenik: Új Forrás Könyvek, 2012.

LEVELEK 77 PILINSZKYNEK

LORAND GASPAR

[Sidi Bou Said, 1975. november 23.]

Kedves Pilinszky János,

Már többször próbálkoztam levélírással, de nem vagyok biztos, hogy leveleim elérkeznek odáig.

Engedje meg, hogy franciául folytassam, úgy könnyebben megy...

Amikor nemrégiben Erdélyben jártam,¹ egyik barátom kölcsönadta az ön legutolsó verseskötetét (nem tudom, pontosan emlékszem-e a címére: Jégszálkák??)², amit nagy figyelemmel olvastam, s bizonyos vagyok, hogy az egyik legjelentősebb mű, ami csak mostanában a kezembe került. Nagyon szeretném újraolvasni a könyvet, és fordítani, vagy legalábbis megpróbálni fordítani belőle. Ádám Péter³, a PEN egyik fiatal titkára, akitől kértem, hogy szerezze meg nekem, azt mondja, jelenleg nem kapható. Segítségemre lenne? Szívesen elfogadnék még másolatokat is, kéziratot vagy fénymásolatot.

Abban a reményben, hogy hamarosan hírt kapok öntől, kérem, fogadja szívélyes üdvözetemet.

Lorand Gaspar

K; MTA K, Ms 5951/129.

Címzés: „M. Pilinszky János / 1065 BUDAPEST / Hajós utca 1 / HONGRIE // Dr Lorand Gaspar / Hôpital Charles Nicolle / TUNIS. Tunisie. // PAR AVION”

Pilinszky választát lásd *Levelek*, 617.

1. Lorand Gaspar erdélyi származású, Marosvásárhelyen született 1925-ben. – Vö. Lorand Gaspar: *Marosvásárhelytől Tuniszig*. (Ford.: Ádám Péter.) *Nagyvilág*, 1987. június, 6. sz. 796–804. Ua. *Önéletrajz-kísérlet*. (Ford.: Szántó F. István.) In: L. G.: *Az anyag negyedik halmazállapota*. Válogatott versek. (Szerk., vál.: Lackfi János. Ford.: Tóth Krisztina, Lackfi János, Szántó F. István és Varga Mátyás.) Múlt és Jövő, Bp. 1999. 163–185.

2. Helyesen: *Szálkák*. Szépirodalmi, Bp. 1972. (Második kiadása: uo. 1975.)

3. *Ádám Péter* (1946): műfordító.

Budapest, 1976. március 25.

Kedves Jancsi,

78 a szomorú eseményről¹ még hónapokkal ezelőtt értesültem Rónay Györgytől. Leveledre válaszolva, azt szeretném jelezni, hogy Tezla saját műveidből kéri tíz vers kiválasztását, bizonyára azért, hogy a válogatásnál a lehetőség szerint a szerzők ízlését is figyelembe vegye.² Amint az életrajzot és a kért adatokat megkapom, továbbítom Tezlának. Arra kérlek, hogy amennyiben lehetséges az általad jelzett angol kiadvány pontos bibliográfiai adatait is légy szíves megküldeni.³

Egyébként Tezla címét megírom Neked, amennyiben közvetlenül is föl akarod vele venni a kapcsolatot, de ettől függetlenül a kért dolgokat továbbra is nekem légy szíves megküldeni.

Szeretettel üdvözlök:

Vargha Kálmán

Albert Tezla
University of Minnesota
Duluth
Department of English
420 Humanities Building
Duluth, Minnesota 55812.

Gépirat, B. n.; MTA K, Ms 5943/346.

Pilinszkynek a felkéréssel kapcsolatos két levelét lásd *Levelek*, 616, 629.

Vargha Kálmán (1925–1988): irodalomtörténész, kritikus. 1949–52-ben a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tisztviselője volt, 1952-től az ELTE-n előadó, majd tanársegéd, adjunktus. 1956-tól az MTA Irodalomtudományi Intézetének munkatársa. (Lásd még Vargha Kálmánné Bohus Magda levelét: *Levelek*, 624–625. p.) – A hagyatékban két levél található Vargha Kálmántól; Pilinszkytől szintén két hozzá írt levél maradt fenn.

1. Pilinszky nővérének öngyilkosságára utal.

2. *Albert Tezla* (1915): magyar származású amerikai irodalomtörténész, kritikus, egyetemi tanár. – Tervezett antológiája 1980-ban jelent meg: *Ocean at the Window. Hungarian Prose and Poetry since 1945*. University of Minnesota Press, Minneapolis. Pilinszkyt Albert Tezla mutatja be (115–119. p.), majd a magyar költő tizenkilenc írása szerepel Peter Sherwood fordításában: *Fish in the Net* [Halak a hálóban]; *Autumn Sketch* [Őszi vázlat]; *Passion of Ravensbrück* [Ravensbrücki passió]; *The Desert of Love* [A szerelem sivataga]; *Apocrypha* [Apokrif]; *Quatrain* [Négy soros]; *Agonia Christiana*; *A Cold Wind* [Hideg szél]; *The Imperfect Tense* [Félmúlt]; *KZ-Oratorio* [KZ-oratórium]; *Van Gogh*; *Eine Kleine Nachtmusik* [Kis éjjene]; *One Fine Day* [Egy szép napon]; *The Nadir Celebrated* [A mélypont ünnepe]; *Cattle-Brand* [Marhabélyeg]; *Self-Portrait 1974* [Önarckép 1974]; *Tableaux Vivants* [Élőképek]; „*Creative Imagination*” in *Our Time* [A „teremtő képzelet” sorsa korunkban]; „*An Autobiography*” [Részlet a *Beszélgetések Sheryl Suttonnal* című kötetből]. (120–149. p.)

3. A Ted Hughes és Csokits János fordításában 1976-ban megjelent angol nyelvű kötetre utal.

[?] 1976. ápr. 2.

Kedves Jancsikám!

Mélységes megdöbbenéssel értesültem otthoni barátaink leveleiből, hogy annyira szeretett nővéred tragikus hirtelenséggel elhunyt. Tudom, hogy mit jelent a Te érzékeny lelkednek egy ilyen veszteség. Ennek súlya olyan hatalmas és az én szavaim annyira tökéletlenek, hogy nem is próbálok szavakba önteni érzéseimet, csupán annyit írok, hogy lélekben melletted vagyok ezekben a nehéz időkben és kívánom, hogy mielőbb meggyógyuljon a Te annyit szenvedett lelked. Kérlek, fogadd legőszintébb együttérzésem kifejezését.

Kedves Jancsikám, immáron egy éve lesz annak, hogy abban a rendkívüli örömben volt részem, hogy szerény otthonomat pár napra felkerested.¹ Nem is tudod elképzelni, hogy mekkora boldogságot szerezte ezzel nekem. Barátaimnak – mármint annak a kevés embernek, akikkel kapcsolatot tartok fenn – úgy számoltam be erről, mint az évtized legkiemelkedőbb eseményéről, bár talán helyesebb lett volna bevallani, hogy egész itteni életem legemlékezetesebb szenzációja volt kedves látogatásod. Szavaid beleivódtak emlékezetembe és a magányosság óráiban, napjaiban és heteiben belőlük merítke erő. Magdát is végtelenül megragadta egyéniséged, és bár ő kedveli a szerény kifejezőmódot, de így nyilatkozott Rólad: kétségtelenül a legkülönb ember, aki valaha is átlépte házunk küszöbét.

Látogatásoddal szerzett boldogságot még teljesebbé tudnád tenni, ha egyszer egy kis időt tudnál találni arra, hogy amerikai utad leülepedett benyomásairól beszámolj. A Te meglátásaid annyira mélyek és találóak, hogy én is, aki közel két évtized óta itt élek, sok érdekeset és újat nyerhetnék belőlük. Ezenkívül szeretném megemlíteni azt, amiről szintén szó esett közöttünk, hogy a „Pilinszky archívum” számára megküldöd a Fészek Klubban tartott előadóestről felvett magnót, amely a Te verseidet, és pláne, a Te hangodat tartalmazza.² Így pl. ha lemezfelvétel létezne, vagy fog készülni a jövőben, azt is küldd el, hadd legyen teljesebb a gyűjtemény. Egyébként annak elhelyezéséről már tárgyaltam, és valószínűleg a New York-i Magyar Ház könyvtárában kerül elhelyezésre. Egyelőre azonban szeretném minél teljesebbé tenni. Szomorúan konstatáltam, hogy itteni utadról való hazatérés után viszonylag keveset publikáltál. Mi van angol fordításod kiadásával? Gondolom, hogy lassan aktuális, vagy talán már meg is jelent?

Itteni életünk a megszokott szegénységben telik. A tavalyi év nagyon szép volt és én ki is használtam a nyár apró örömeit. Szabó Gyurkával azóta

se találkoztam, pedig egyszer telefonáltam neki, nem volt otthon és utána nem hívott vissza. Szegény fiú, sokat szenved széthullott családi élete miatt.

Májusban, ha igaz, érdekes eseményben lesz részünk. Egy hónapra meghívtam Magyarországról volt turistatársamat, Házy Ilát, akit
80 Magda is jól ismer közös volt munkahelyünkről. Úgy tervezem, hogy az idő egy részét kirándulásokkal fogjuk tölteni, a másik részt pedig azzal, hogy felkeressük a Keleti Tengerpart néhány városát, úgy mint New Yorkot, Washington, Torontót és Montreált. Nekem is jól fog jönni, hogy falusi életemből rövid időre kizökkenjek.

Drága Jancsikám, búcsúzó. Feleségem legszívélyesebb üdvözlését tolmácsolom, Neked kívánok minden jót, szerető barátod

Ricsi

K, B. n.; MTA K, Ms 5953/36.

1. Pilinszky 1975. április 3. és május 1. között – a Harvard Kör vendégeként – tartózkodott Bostonban és New Yorkban. Lásd még *Amerikai képeslap. Új Ember*, 1975. július 6., 27. sz. 3.
2. 1975. január 10-én került sor Pilinszky szerzői estjére a Fészek Művészklubban. Az est szerkesztője Fodor András volt, a bevezetőt szintén ő mondta: *Pilinszky Jánosról, szerzői estjén. Élet és Irodalom*, 1975. január 18., 3. sz. 12. In: F. A.: *Futárposta*. Szépirodalmi, Bp. 1980. 142–144.; F. A.: *Szó, zene, kép*. Szépirodalmi, Bp. 1983. 173–175. – A szerzői esten elhangzott versek egy része 1986-ban, Kocsis Zoltán szerkesztésében megjelent hanglemezen: *Szabadésés*. Hungaroton, SLPX 13878.

TED HUGHES

Court Green
North Tawton
Devon
1976. május 7.

Kedves János!

Fogadd legmélyebb együttérzésemet gyászodban.

Az elmúlt télen két legközelebbi barátomtól, valamint nagybátyámtól (aki anyám családjának feje, így második apám volt) és feleségem apjától, kedves gazdálkodó-társamtól kényszerültem búcsút venni. Csupa különös, váratlan halál. Noha egyikük sem olyan közeli hozzátartozó, mint egy nővér, haláluk kapcsán újra szembesültem valami olyasmivel, amit most te élsz át.

A jövő hónapban egy angol barátom, Eric White Budapestre utazik. Sőt, még ebben a hónapban. Nagyon kedves barátom, éveken át fáradhatatlanul segített rajtam számtalan válságos időszakomban. Verseket ír, és a költsézet elkötelezett híve. Nemrégiben jelentette meg a Stravinsky életéről és munkáiról készült klasszikus kötetet.¹ A Művészeti Tanács Irodalmi Bizottságának titkáráként főleg a londoni Nemzetközi Költészeti Fesztiválok szerve-

zéséért volt felelős. Nagyon szeretne találkozni veled. Bátorkodtam megadni neki a címedet.

Augusztus 25-én jelenik meg verseiből készült fordításkötetünk.² Aprólékos előkészületek zajlanak: ünnepségek és felolvasások lesznek Manchesterben és Londonban, melyeken remélhetőleg te is megjelenysz.³ Tudnod kell, hogy a te jelenléteden múlik minden. A kiadó jelentkezni fog nálad.

81

A Művészeti Tanács is fel fog kérni, hogy vegyél részt az idei Nemzetközi Fesztiválon. Így, amennyiben lehetséges, itt tartózkodásod mindkét eseményre kiterjedhet.

Nagyon remélem, hogy el tudsz jönni, János. Régen láttalak, és kétszeresen is jó lesz, hogy ilyen alkalomból találkozhatunk.

Sok szeretettel,

Ted

A BBC műsor, amelyet a költészetéről tartottam, komoly visszhangot váltott ki. Még egy kis pénz is hozott neked, amit itt küldök.

K., B. n. MTA K Ms 5951/240 (Angol nyelvű)

Ted Hughes (1930–1998): angol költő, műfordító. 1951-től Cambridge-ben végezte egyetemi tanulmányait (régészet, antropológia), 1956-ban feleségül vette Sylvia Plath amerikai írónőt, aki 1963-ban öngyilkos lett. Hughes újranősült, de második felesége, Assia Wevill, közös kislányukat is magához véve, 1969-ben (Plath-hoz hasonlóan) szintén magára nyitotta a gázcsapot, s mindketten meghaltak. (Assia előző férje, David Wevill, szintén lefordított egy kötetnyi verset Pilinszkytól, ezek azonban végül nem jelentek meg.) Hughes-t életében hazája legjelentősebb kortárs lírikusaként tisztelték, 1984-ben megválasztották Anglia koszorús költőjévé. Művei jelentős hányada magyarul is megjelent. – Pilinszky hagyatékában két levél maradt fent tőle.

1. Vö. Eric Walter White: *Stravinsky. A zeneszerző és művei.* (Ford.: Révész Dorrit.) Zeneműkiadó, Bp. 1976.
2. Az angol kötet adatai: P. J.: *Selected poems* Carcanet Press, Manchester, 1976. Amerikai kiadása: Persea Books, New York, 1977. (Bővítve: *The Desert of Love.* Anvil Press, London, 1989.)
3. Pilinszky augusztus 25-én érkezett Londonba, majd Ted Hughes vendégeként ellátogatott Devonba, Manchesterbe, Yorkshire-ba, s néhány környékbeli kisvárosba. Lásd még *Beszélgetések*, 152–158, illetve Csokits János *Pilinszky Nyugaton* (Századvég, Bp. 1992.) c. kötetének vonatkozó fejezetét.

A hagyatékban fennmaradt Ted Hughes-nak Pilinszky amerikai vendéglátójának, dr. Koncz Lajosnak 1975. április 2-án kelt levélmásolata, amelyet itt közlünk (Ms 5951/412):

82 *Kedves Koncz Úr!*

Értesültem róla, hogy a hónap vége felé vendégül látja Pilinszky Jánost. Csokits János közvetítésével, aki most Londonban él, Pilinszky János megkért, hogy küldjek el Önnek néhányat azokból a fordításokból, amelyeket válogatott verseiből készítettünk. Itt küldöm őket.

Amint látja, a szövegek eléggé tapadnak az eredetihez. Megvallom, fordítótársam, Csokits János nagyon szigorúan kezelte elgondolásaimat. Ragaszkodott a lehető legszorosabb verbális hűséghez. Az én ízlésem is ezt diktálta. A versek többségét majd' nyolc éven keresztül bütyköltük. Az eredménnyel, immár angol nyelvű versekként, többnyire tökéletesen elégedett vagyok. Nagyon-nagyon tetszenek. Vannak köztük olyanok is – Francia fogoly, Frankfurt 1945 –, amelyek legalábbis pontosak és hatásosak, bár az az érzésem, hogy az idők végezetéig képes volnék módosítani és igazítani a magam változatait. Az Apokrif, amely számomra a legkiemelkedőbb, és kétségkívül a legfontosabb vers az általunk választottak közül, meghaladja a fordítás lehetőségeit. Mindazonáltal a benne foglalt vízió oly annyira erőteljes, hogy az olvasó azonnal érzékeli, milyen jelentékeny és szépséges az állásfoglalás – még a legfaragatlanabb szó szerinti plágium változatban is.

Pilinszky kérésének megfelelően azokat a fordításokat küldöm el Önnek, amelyek szerintem a legjobban sikerültek. Semmi értelme olyan fordításokat felolvasni az amerikai hallgatóságnak, amelyek egészen egyszerűen kevésbé sikerültek, a magyar közönség meg amúgy is élvezheti az eredetieket. Később, amikor a könyv megjelenik, gondom lesz rá, hogy kapjon belőle egy példányt. Jó esély van rá, hogy az Államokban is sikerül megjelentetni a kötetet, valamikor később.

A könyv megjelenése éveken át késett. Ez az azonban végül előnyné vált. Csak most, ebben az utolsó évben sikerült a legjobb verseket végső formába öntenem.

Pilinszky valódi érdemei – nyelve sajátos vonásai és feszítő ereje, formai megoldásai –, amelyek mély nyomot hagytak bennem annak ellenére, hogy nem tudok magyarul, természetesen meghaladják képességeimet, és nyilvánvalóan utolérhetetlenek. Amire összpontosítottam, az Pilinszky általános tónusa és a vízió volt, melyet a versek oly tisztán és erősen közvetítenek, és ami oly egyedülállónak tűnik nekem. Egyértelműen kiderült a számomra, még a rövidebb versek esetében is, hogy Pilinszky János azon kivételes költők egyike, akik nagyon közel állnak hozzám.

Kérem, adja át neki, hogy szeretettel üdvözlöm. Remélem, hamarosan találkozunk.

Üdvözlettel,

Ted Hughes

p. s.: Ismeri Agatha Fassetet?*

83

Ha igen, kérem, neki is adja át üdvözetemet.

* Agatha Fasset (1900–1990) – *Bartók amerikai évei* címmel 1958-ban jelent meg kötete. (Magyarul: Zeneműkiadó, Bp. 1960.)

DEDINSZKY ERIKA

Hilversum, 1976. máj. 13.

Kedves Jancsi!

Remélem, már otthon talál ez a levél és remélem azt is, hogy az utazásod ügye – Párizsba és ide, mihozzánk – is elrendeződött. Martin Mooy, a Poetry International igazgatója, mindenütt megtette a szükséges lépéseket és a magyar nagykövetünk, Dr. Bebrits Anna, azt mondta nekem nemrég, hogy teljesen rendben lesz, ő nem lát problémát... Így hát nagyon várunk!¹

Már csinálják a brosúrákat. Én fordítom az antológiából² is még hiányzó *Apokrifot*. Ha ezen és a leadott verseken kívül (amiket mi már itt lefordítottunk) még más szándékoznál felolvasni, ezeknek a címét (vagy ha még kézirat, a szöveget) küldd el minél hamarabb, hogy aztán ne az utolsó pillanatban „ferdítselek el”.

Egyébként teljes gőzzel dolgozom az antológián. A Te esetében (az „ars poetica” esetében) nem az a baj, hogy nincsen elég anyag, hanem hogy túl sok és túl sok *jó* van, a bőség zavara kínoz. Minden kihagyást önkényes csonkításnak érzek, de nincs mese, mégis az egészet le *kell* rövidítenem 2-3 gépelt oldalra...³

Most egy kérésem lenne. A kiadó nagy hangsúlyt helyez az illető költő fordításaira, vagyis: kellene egy egészen pontos lista az idáig külföldön megjelent műveidről. Ez alatt értendő folyóirat-publikáció épp annyira, mint teljes könyv. És az is mindegy, hogy hol jelent meg, Nyugat-, Közép- vagy Kelet-Európában. Tudnunk kell, *mi, mikor, hol, milyen* folyóiratban, melyik kiadónál, *milyen címmel* (tehát: „külföldiül”) látott napvilágot, és *ki* követte el a fordítást. Vonatkozik ez a te esetében a jövőre is: mi lesz a Penguin-féle könyv angol címe (hogy Ted Hughes fordítja, tudom) és előreláthatólag mikor fog megjelenni?⁴ Rádió- és TV-felvételek is számítanak. Általában: min keresztül, milyen formában ismert meg Téged a külvilág.

Ha ez az adathalmaz megvan, akkor tovább nem zaklatlak, akkor minden együtt van, és már csak a fordítás marad hátra, de az nálam gyorsan megy, gyorsabban mint az adatgyűjtés, a tulajdonképpeni szerkesztés aprólékos irodamunkája.

84 Remélem, Szigligeten azért sikerült valamennyire kipihened magad, testileg, és főleg lelkileg. S hogy örömmel jössz el majd hozzánk, mint ahogy mi is szeretettel várunk. Apropos: egy *Mandala* című folyóirat, a speciálisan a Poetry Internationalnak szentelt különszámban sokat közöl tőled is, írtam nekik hozzá egy kis előszót.⁵ Majd ezt a számot itt odaadom. Artisjus-éknak még majd írok erről, nehogy mérgelődjenek... Sajnos, fizetni a szerkesztő srácok nem igen tudnak, jó [olvashatatlan] mint minden lírai fórum itt, szegény!

Szeretettel üdvözöllek:

Erika

Gépirat; MTA K, Ms 5950/370.

Címzés: „Pilinszky János / Budapest / VI. Hajós u. 1, II. 10. / Hongarije // E. Dedinszky / G. v. Ams-
telstraat 281 / Hilversum / Holland”

1. Pilinszky már 1975-ben hivatalos volt Rotterdamba a Poetry International elnevezésű nemzetközi költőtálalkozóra, ám betegsége miatt akkor nem utazott el. Az 1976. június 14. és 19. között megrendezésre kerülő fesztiválról lásd még *Hollandiai képeslap. Új Ember*, 1976. augusztus 15., 33. sz. 1. (A fesztivállal kapcsolatos dokumentumok hagyatéki jelzetszáma: Ms 5943/126–147.)
2. Az antológia 1977 tavaszán jelent meg: *De toren van hetzwijgen. Een keuze uit moderne Hongaarse poëzie*. Anthologie. (Ford.: Dedinszky Erika. Előszó: Kibédi Varga Áron.) Amsterdam, 1977. Pilinszky az alábbi versekkel szerepel: *Agonia christiana*, *Ravensbrücki passió*, *Hideg szél*, *Négysoros*, *Passió*, *Merre, hogyan?*, *Apokrif*, *Ékszer*, *Mégis*, *In memoriam F. M. Dosztojevskij*, *Meditáció*, *Gótika*, *Kórkép és hattuyudal*, *Két arckép*.
3. Az *Ars poetica*-kollázs megjelent: *Tiszatáj*, 1996. november, 11. sz. 68–70.
4. A Penguin Kiadónál végül nem jelent meg Pilinszky-kötet; a Ted Hughes és Csokits János által fordított kötet adatait lásd az előző levél 2. sz. jegyzete.
5. A *Mandala* 1976. májusi számában megjelent versek: *Gótika*, *Kórkép és hattuyudal*, *Öröklét*, *Terek*, *Két arckép*, *Meditáció*, *Mégis*. (34–37. p.) – Dedinszky Erika esszéje: uo. 30–33. p.

PETER JAY

[London, 1976.] szeptember 10.

Kedves Jánosom,

Remélem, jól telt a repülőút, s probléma nélkül megérkezted!¹

Mellékelve küldöm a fordítás utolsó oldalait – van egy oldal, az 5., ahol egy kicsit javítottam. Most írtam Csokits Jánosnak, elküldtem neki a teljes anyagot, és a kérdéseimet is; talán egy hét múlva találkozunk, hogy megbeszéljük a javításokat, utána elküldöm neked a végleges változatot. Vagyis a félbehagyott változatot, hiszen semmi sem végleges.²

Valóban nagyon örültem a látogatásodnak. Remélem, te is jól érezted magad. Ne felejtse el a fényképet a könyvhöz – de ez nem sürgős.

A tüdődre pedig figyelj!

Peter

85

PS. Tomy apja³ telefonált ma reggel; azt mondtam neki, hogy nem tudom, milyen tervei vannak a későbbiekben, amikor visszajön Oxfordból.

Gépirat, B. n.; MTA K, Ms 5951/272.

1. Lásd Ted Hughes-levél 3. sz. jegyzete.
2. A Peter Jay fordításában megjelent Pilinszky-kötet adatait lásd következő levél 1. sz. jegyzete.
3. *Tomy*: Marx Tamás, Marx Ádám akadémikus fia, Pilinszkyvel (Csokits János és Ted Hughes társaságában) együtt töltötte az angliai heteket, s nem sokkal később emigrált. Csokits János *Pilinszky Nyugaton* c. könyvében Engels Misiként ír róla.

PETER JAY

[London, 1978.] július 11.

Kedves János,

Remélem, megkaptad a Kráter tiszteletpéldányait¹; 2 darabot küldtem a címedre két hónapja, 15-öt az Artisjuson keresztül három hete. És Tamásnak² is adtam 6-ot, azt mondta, Párizsban oda tudja neked adni. A könyv június 29-én jelent meg. Küldtem belőle Tednek, Csokits Jánosnak, Eric White-nak, Charles Osborne-nak, Patrick Garlandnak is.³ Én elégedett vagyok a nyomdai minőséggel stb.

Július 22-én Romániába urazom – hat hétre. Négy hetet töltök Brassóban – egy nyári tanfolyamon veszek részt; kicsit megtanulom a nyelvet. Azután két hét nyaralás következik Judyval és Laurával.⁴

Kedves János, remélem, nálad minden rendben van.

Peter

K; MTA K, Ms 5951/278.

Címzés: „János Pilinszky / Budapest VI / Hajós-u. 1. / HUNGARY / 1065”

1. János Pilinszky: *Crater. Poems 1974–78.* (Ford. Peter Jay.) Anvil Press Poetry, London, 1978.
2. *Tamás*: Marx Tamás – lásd még az előző levél 3. sz. jegyzete.
3. *Eric White*: a Művészeti Tanács nemzetközi osztályának titkára; lásd még Ted Hughes-levél.
4. *Judy és Laura*: Peter Jay felesége és hároméves kislánya

[Sidi Bou Said, 1978. szeptember 8.]

Drága János,

86 Íme egy jó csomag költemény.¹ Azonnal a papírkosárba kellene lökni mindezt.*

Ha már mindenképpen szerepeltetni akarsz majd, ebből a bő választékból te válaszd ki azt, ami fordíthatóbbnak nyilvánul és főleg azt, ami nincs túl távol érzéseidtől. Mert hogy ha a te fordításaidban köszönhetném a magyar földet, ennél szebbet és jobbat álmodni se tudnék, de ezt csak akkor fogadhatom el, hogy ha olyant fordítasz, amit érzel is, ami valamiféle titokzatos módon közel is áll hozzád. Ha ilyen nincs, nagyon kérlek, inkább *semmit* se fordíts, vagyis az, hogy „pour me faire plaisir”², nekem nem csak elfogadhatatlan lenne, de kellemetlen, kibíráhatatlan is. Az, hogy semmi kedvedre valót nem találsz, *semmiképpen* se sérthet vagy sebezhet! Ezt kérlek nagyon vedd „à coeur”.³ Ezt kérlek vedd nagyon komolyan. Én teljesen megbízom benned, s nagyon is jól ismerem és szeretem a költészetedet ahhoz, hogy ne venném észre a fordításokon, ha csak udvariasságból készülnek. Barátságunk garanciájaként *teljes* őszinteséget kérek tőled.

A hónap végén adok le a Gallimard-nál egy javított válogatást a verseidből. Készítettem néhány új fordítást is, s kihagytam néhány régebbit, amelyek nem „működnek” úgy franciául, ahogyan én azt szeretném.

Öllelek

Lorand

Ingridet is ölelem, ha veled van.

* Külön csomagban ezzel együtt postázva. [Lorand Gaspar kiegészítése]

P. S. A beszélgetések⁴ fordítása is halad, ám nagyon sok olyan dolog van, amit együtt kellene átnézniük. Vissza kell jönnöd! Öllelek

J.

MTA K, Ms 5951/142.

Címzés: „M. Pilinszky János / Hajós u. 1. / 1065 BUDAPEST / HONGRIE // L. Gaspar Hôpital Charles Nicolle / TUNIS – Tunisie.”

Pilinszky választát lásd *Levelek*, 664.

1. Lorand Gaspar verseinek xeroxmásolata megtalálható Pilinszky hagyatékában (Jacqueline Gutmann jegyzeteivel): Ms 5957/7–11.
2. „pour me faire plaisir”: hogy örömet szerez nekem
3. A levél innentől franciául folytatódik – Pilinszky Gaspar-fordításai nem készültek el.
4. Pilinszky János: *Beszélgetések Sheryl Suttonnal*. Szépirodalmi, Bp. 1977. – A könyv 1994-ben jelent meg franciául Lorand Gaspar és Sarah Clair fordításában: *Entretiens avec Sheryl Sutton. Le roman d'un dialogue*. Éd. de Vallongues, Billère, 1994.

Budapest, 1980. aug. 31.

Jancsikám,

holnap indulok Londonba, ahol egy hétig is eltétlenkedem. 87
 Hallottam, hogy kórházba kerültél s hogy nem vagy túl jól, ezért sem akartalak zavarni. Azonban kb. egy hónapja levelezésben állok Markó Péterrel novemberi, sárvári ill. körmendi koncertjeim ügyében. Nagyon szeretnék téged is megnyerni ezekre a hangversenyekre, mégpedig előadói minőségben.¹ Úgy képzelik, hogy a műsornak kb. egyharmadát te szavalnád – de lehet próza is, ahogy neked jó – kétharmad részt pedig én zongoráznék. Természetesen az lenne a legjobb, ha lenne az egésznek valami – mindenki által az első pillanatban világosan megfogható – koncepciója. A két fellépés november 20.-án illetőleg 21.-én lenne. Nem tudom persze, hogy addig nem utazol-e már el Párizsba? Wiener Palival voltam ui. sokat Luzernben – ott volt a koncerten is, ahol játszottam –, aki említette, hogy egy fél évre Párizsba mennél, úgy november körül. Igaz ez? Ha igaz, ezt egyenesen meg lehetne írni Markóéknak, de ha pl. egészségi állapotod nem engedi meg a sárvári szereplést, úgy azt is. Én jövő hétfőn leszek ismét elérhető, de csak délelőtt és különben is azt javasolnám, hogy inkább írj, mert vidéki koncertjeim miatt elég rendetlen heteim lesznek a közeljövőben. A szalagot lehallgattam, nagyon tetszik és amint tehetem, hozzálátok a kidolgozáshoz. Mondták a lemezgyárban, hogy nagy kedved volna a *Kedvenc verseim* c. albumhoz is.²

Minden jót kívánva szeretettel ölel:

Zoli

P. S. Mindenképpen találkozónánk Párizsban; ti. én május elején megyek 4 koncertre (egyébként most, októberben is!).

Gépirat; MTA K, Ms 5951/395.

Címzés: „KÖZPONTI ÁLLAMI KÓRHÁZ / Pilinszky János úrnak / Budapest / XII. Kútvolgyi út 4. / VII. em. 707. szoba / 1125 // KOC SIS ZOLTÁN / HEVESI GY. U. 33 / BUDAPEST / H-1157”

Pilinszky választát lásd *Levelek*, 694., ill. 697.

1. Pilinszky végül lemondta szerepléseit. (Markó Pétertől négy levél található a hagyatékban: Ms 5952/197–200) – Kórházi, depressziós kezelésével kapcsolatban lásd *Levelek*, 698.
2. Pilinszky János: *Ők*. (Hangfelvétel: Hungaroton Rottenbiller utcai stúdiója, 1980. október 25. Rendező: Tóth Ibolya.) Hungaroton SLPX 13886, Bp. 1981.